

До питання термінології «Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України»

Жогіна І.В., Київ, Україна
Національний авіаційний університет

В умовах переходу на європейські та світові стандарти освіти проблема вивчення іноземних мов стає дедалі актуальнішою. Проте питання вивчення іноземцями, які приїжджають до України з метою отримати вищу освіту у вітчизняних ВНЗ, мов, що функціонують у нашій країні, потребує не меншої уваги та системної впорядкованості.

«Концепція мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України», запропонована на розгляд громадськості на сайті МОНмолодьспорту у грудні 2012 року, викликала зацікавленість та жваве обговорення у професійних колах. Дійсно, всі ті, хто пов'язаний із викладанням іноземним громадянам мов та спеціальних дисциплін, розуміють, що навчальні програми для іноземних студентів, які забажали отримати вищу освіту в Україні, мають суттєво відрізнятись від програм для вітчизняних студентів та й загалом – мають бути у наявності.

Автори «Концепції...», крім системних пропозицій щодо структури та наповнення мовної освіти іноземних студентів в Україні, вводять в обіг термінологічний апарат, покликаний зробити більш прозорим та зрозумілим подальший шлях розвитку та практичного застосування запропонованої «Концепції...». Так, для позначення мов, які мають вивчати іноземні громадяни, у документі функціонують такі словосполучення – державна мова, регіональна мова, мова соціокультурного оточення, мова навчання: «Відповідно до вибору іноземців, освітніх можливостей українських ВНЗ і мови соціокультурного оточення в певному регіоні мовою отримання вищої освіти, або мовою навчання, можуть бути українська, російська, англійська, німецька мови тощо» і далі: «Для іноземців, що навчаються у ВНЗ англійською,

німецькою або іншими іноземними мовами, українська (російська або інша регіональна мова) є мовою соціокультурного оточення і обов'язково викладається з метою формування вмінь міжкультурної комунікації». [1] Однак дані твердження, на наш погляд, ще більше заплутують ситуацію. Загалом, термін «мова соціокультурного оточення» є дуже вдалим і відображає мовну картину сьогоденної України по відношенню до вивчення мови іноземними громадянами, хоча у соціолінгвістиці вже існує поняття «мовне середовище» як компоненти соціального середовища, в якому значуща інформація передається за допомогою мови, тобто вивчення мови можна розглядати як процес адаптації до певного мовного середовища.

Практично ж мовне середовище в Україні є неоднорідним не тільки у рамках країни, а й у рамках окремого адміністративно-територіального суб'єкта. Таким чином, у згаданий документ необхідно внести термінологічну ясність та відмовитися або уточнити деякі поняття.

Так, на нашу думку, термін «регіональна мова» не є актуальним у даному контексті. Загалом, регіональна мова — це мова чи мови, офіційний статус якої (яких) закріплений у законодавстві одного або кількох адміністративно-територіальних суб'єктів: областях, провінціях, краях, штатах, муніципалітетах, районах, селах або інших адміністративно встановлених регіонах держави поряд із офіційною/державною мовою, яка діє на території всієї держави. За Законом України «Про основні засади державної мовної політики» (2012), регіональна мова або мова меншини - мова, яка традиційно використовується в межах певної території держави громадянами цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави, та/або відрізняється від офіційної мови (мов) цієї держави. [2] В Україні найбільш поширеною та законодавчо закріпленою регіональною мовою з усього переліку (18 мов) є російська (у 14 регіонах). Тому пропонуємо у тексті «Концепції...» паралельно зі словосполучення «мова соціокультурного оточення» вживати словосполучення «державна/російська» мова, тим більше що російська мова залишається найпопулярнішою серед іноземців, мовою

міжнародних організацій (UNO, ICAO) та мовою, володіння якою підвищує вартість спеціаліста на міжнародному ринку праці. Крім того, не будучи регіональною, наприклад, у Києві, російська мова є соціально та культурно значущою у цьому регіоні. Звичайно, нам зрозуміло, що така термінологія вступає у протиріччя із Законом України «Про основні засади державної мовної політики», але залишається прийнятною щодо практичного застосування у системі мовної освіти іноземних студентів.

Торкнемося ще одного аспекту запропонованої «Концепції...». Мається на увазі наступна думка: «Важливим чинником ефективної мовної підготовки іноземців є вільний вибір мови навчання. Дотримання цього постулату є наріжним каменем демократизації та гуманізації мовної освіти». [1] Мовою навчання, за «Концепцією...», може виступати українська, російська, англійська, німецька, іспанська тощо. Важко сперечатися з такою «важкою артилерією» як «вільний вибір» та «демократизація», проте як пацієнт не може керувати лікарем під час лікування, так і той, хто навчається, не володіє методологічним інструментарієм професійного викладача і, як нам представляється, не може у даному випадку зробити вірний «вільний вибір».

Ще раз підкреслимо, одним із найсерйозніших і всеохоплюючих методів навчання іноземним мовам, який поряд з класичним, широко використовується у вузах – лінгвосоціокультурний, який передбачає апеляцію до такого компонента як соціальне і культурне середовище. Сучасна концепція іншомовної освіти будується на інтегрованому навчанні мови та культури країн, мова яких вивчається, на діалозі рідної та іноземної культур. Головна мета такої освіти – навчання мови через культуру, а культури через мову. Тобто, незважаючи на вибір іноземними студентами як мови навчання, наприклад, англійської, вони мають вивчати одну із мов свого комунікативного середовища, у нашому випадку – українську або російську, що і зауважують автори «Концепції...». Однак такі студенти, як правило, є або носіями англійської, французької, іспанської мов, або мають міжнародні мовні сертифікати, або, вступаючи на «іншомовний проект», у такий спосіб хочуть

уникнути вивчення української чи російської мов. Таким чином, спеціалісти-філологи, викладачі та керівники структур по роботі з іноземними студентами мають проводити роз'яснювальну роботу щодо обрання мови навчання, пропонувати (а іноді й агітувати) студентів-іноземців обирати для навчання мови соціокультурного оточення – тільки так можна реалізувати найважливіше завдання мовної підготовки іноземних студентів, а саме, проблему соціокультурної адаптації та досягнення прийнятної мовної компетенції. Варто рекомендувати іноземному студентові вивчення української або російської мови з огляду на країну, з якої приїхав студент, рівень освіти, отриманої у рідній країні, спеціальність, яку він планує обрати, регіон України, де знаходиться обраний навчальний заклад.

Питання вибору мови навчання пов'язане з питанням, висвітлення якого залишилося поза уваги авторів «Концепції...». Це стосується мовної підготовки студентів залежно від країни прибуття. Тут маємо розрізняти країни далекого зарубіжжя (країни Азії, Африки, Близького Сходу, Латинської Америки, Європи) і країни близького зарубіжжя (країни колишнього СРСР), студенти з яких мають різний рівень мовної підготовки: від нульового знання української/російської мов до рівня володіння російською мовою В2.

Підсумовуючи вищесказане, зазначимо, що вчасна поява «Концепції мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України» є складовою системного підходу до мовної підготовки іноземців в Україні, яка спонукатиме професійну спільноту на подальші кроки у розвитку та вдосконаленні навчально-методичних засад освіти іноземних громадян у вітчизняних ВНЗ.

Література

1. «Концепція мовної освіти іноземців у вищих навчальних закладах України». - Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/ua//pr-viddil/public-discussions/2249/>
2. Закон України «Про засади державної мовної політики. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>